

PROGRAM
RAZVOJA
PODEŽELJA

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Analiza možnosti in pričakovanj kmetij v povezavi z izvajanjem dnevnih oblik bivanja na kmetiji

April, 2020

Projekt Razvoj modela za izvajanje dnevnih oblik bivanja na kmetiji

Dokument	
Številka rezultata (po prijavnici):	2
Naslov dokumenta:	Analiza možnosti in pričakovanj kmetij v povezavi z izvajanjem dnevnik oblik bivanja na kmetiji
Avtorji:	Kmetija Volk: Alenka Volk, Jan Volk Kmetija Jernejevi: Zdenka Žakelj, Aleš Žakelj Kmetija Fatur: Bojana Fatur, Damijan Fatur
Status:	Končna verzija
Datum:	April 2020
Ime datoteke:	20200421_Analiza možnosti in pričakovanj kmetij_končna.doc

KAZALO

1.	UVODNI PREGLED STANJA NA PODROČJU DNEVNEGA VARSTVA STAREJŠIH V SLOVENIJI	4
1.1.	Dnevno varstvo starejših kot oblika institucionalnega varstva	4
1.2.	Pregled trenutnega stanja glede izvajanja dnevnega varstva starejših na kmetijah v Sloveniji	7
1.3.	Primeri dobrih praks izvajanja socialnih storitev na kmetijah, ki omogočajo tudi vključevanje starejših	8
2.	IZKUŠNJE Z IZVAJANJEM SOCIALNIH STORITEV NA KMETIJAH V TUJINI	11
2.1.	Socialne storitve na kmetijah na Nizozemskem	11
2.2.	Socialne storitve na kmetijah na Irskem in na Severnem Irskem	13
2.3.	Socialna storitev na kmetijah v Belgiji	14
3.	KAJ JE POTREBNO UPOŠTEVATI PRI NAČRTOVANJU DNEVNEGA VARSTVA NA KMETIJAH	16
3.1.	Določitev prave ciljne skupine in števila uporabnikov	16
3.2.	Določitev ustreznih aktivnosti in njihovega trajanja	17
3.3.	Pravila obnašanja in razmejitev med zasebnimi in skupnimi prostori	17
3.4.	Zavarovanje in varstvo pri delu	18
4.	OPREDELITEV MOŽNOSTI IN PRIČAKOVANJ VKLJUČENIH KMETIJ	19
4.1.	Ciljne skupine	19
4.2.	Možnosti in pričakovanja za pripravo nabora aktivnosti na kmetijah	19

1. Uvodni pregled stanja na področju dnevnega varstva starejših v Sloveniji

Vlada RS je julija 2017 sprejela Strategijo dolgožive družbe, kar je odziv na spremenjeno starostno strukturo prebivalstva v Sloveniji. Slovenska družba, kakor tudi evropska, postaja dolgoživa - pričakovano trajanje življenja se podaljšuje, delež starejših od 65 hitro narašča. V prihodnjih letih pa bodo ti trendi še izrazitejši. S tem Slovenija sledi mednarodnim dokumentom in pobudam na temo odzivanja na demografske spremembe, h katerim je pristopila. Med ključnimi je Madridski mednarodni akcijski načrt o staranju, kot temeljni dokument na ravni Združenih narodov, ki obravnava to tematiko.

Strategija dolgožive družbe postavlja vsebinski okvir za izvedbo potrebnih sprememb, ki so osredotočeni predvsem na ukrepe za kakovostno staranje, s poudarkom, da je potrebno usklajeno sodelovanje različnih sektorjev in politik. Spremembe so razdeljene v štiri sklope, za potrebe analize pa izpostavljam t.i sklop »samostojno, zdravo in varno življenje vseh generacij«. Sklop vključuje sistemi socialne zaščite, dostopnost do zdravstvenih storitev in dolgotrajne oskrbe, skrb za zdravje in zmanjševanje neenakosti v zdravju.

Pri dolgotrajni oskrbi gredo usmeritve v smeri vzpostavitve učinkovitega sistema dolgotrajne oskrbe, ki bo spodbujal samostojno življenje na domu (v skupnostnih oblikah) tudi socialno šibkejšim, preprečeval poslabšanje zdravja in oviranosti prejemnikov ter njihovo prezgodnjo institucionalizacijo. Za uspešno prilagoditev družbe in sistemov demografskih spremembam, bo med drugim potrebna tudi sprememba konvencionalnega razmišljanja, da staranje prebivalstva prinaša zgolj breme zaradi tveganja nižje produktivnosti in višjih javnofinančnih izdatkov ter da je starejša generacija po odhodu v pokoj večinoma le pasivni prejemnik različnih oblik pomoči in podpore socialne države.

1.1. Dnevno varstvo starejših kot oblika institucionalnega varstva

S staranjem prebivalstva in povečevanjem povprečne starosti ljudi, se večajo potrebe po zagotavljanju dolgotrajne oskrbe starejših. Čakalna doba za sprejem v dom je lahko tudi do dve leti, daljše čakalne dobe pa posledično pomenijo sprejem čedalje starejših oseb, ki kažejo potrebo po zdravstveno najzahtevnejših storitvah. Da pa bi zagotovili prosta mesta potrebnim, nastajajo novi trendi na področju bivanja starejših. Ti omogočajo več svobode, različne animacijske dejavnosti in čim daljše samostojno bivanje osebam, ki so tega sposobne. Ena od novih oblik storitve je tudi dnevno varstvo starejših ljudi, ki se v Sloveniji pretežno izvaja kot oblika institucionalnega varstva v okviru domov za starejše.

Pravna podlaga za izvajanje dnevnega varstva starejših je Zakon o socialnem varstvu (v nadaljevanju ZSV), ki v 16. členu določa, da institucionalno varstvo, kamor sodi tudi institucionalno varstvo starejših od 65 let, lahko obsega vse oblike pomoči, tudi pomoč v drugi družini ali drugi organizirani obliki, s katero se upravičencem (starostnikom) nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma in lastne družine, zlasti pa bivanje, organizirana prehrana in varstvo ter zdravstveno varstvo. S tem v zvezi 8. člen

Pravilnika o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev (v nadaljevanju Pravilnik) določa podrobnejše kriterije za izvajanje storitve pomoči v drugi družini ali drugi organizirani obliki. Skladno s Pravilnikom je tudi dnevno varstvo (do 10 ur dnevno, 5 dni v tednu) oblika institucionalnega varstva, namenjena posameznikom, ki še ne potrebujejo celodnevne, stacionarne oskrbe in si želijo oziroma potrebujejo pomoč, nadzor ali organizirano obliko bivanja le za določeno število ur dnevno. Osnovni kriterij za vključitev oseb v dnevno varstvo je, da se uporabniki dnevno vračajo domov.

Uporabniki postanejo upravičeni do dnevnega varstva po 65. letu starosti. Postopek za vključitev uporabnika v dnevno varstvo je enak kot za vključitev v dom. Uporabnik odda izvajalcu storitve prošnjo za sprejem v institucionalno varstvo, mnenje o zdravstvenem stanju in izjavo o plačilu oskrbnih stroškov.

Podlaga za določitev cene storitve je Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen socialno varstvenih storitev, ki v 24. členu določa naslednje kategorije oskrbe starejših od 65 let:

- oskrba I za osebe, ki zaradi starosti ali drugih razlogov, ki spremljajo starost, niso sposobne za popolnoma samostojno življenje in potrebujejo manjši obseg neposredne osebne pomoči,
- oskrba II za osebe z zmernimi starostnimi in zdravstvenimi težavami, ki potrebujejo večji obseg neposredne osebne pomoči,
- oskrba III za osebe z najzahtevnejšimi starostnimi in zdravstvenimi težavami, ki v celoti potrebujejo neposredno osebno pomoč, in sicer:
 - a) za osebe, ki potrebujejo neposredno osebno pomoč za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb,
 - b) za najtežje prizadete osebe,
- oskrba IV za osebe z zahtevnejšimi dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju, ki zaradi starostne demence ali sorodnih stanj potrebujejo delno ali popolno osebno pomoč in nadzor (oskrba oseb z demenco).

26. člen Pravilnika o metodologiji za oblikovanje cen socialnovarstvenih storitev določa, da se cena storitve dnevnega varstva, ki jo izvaja izvajalec celodnevnega institucionalnega varstva v trajanju 8 ur dnevno, določi v višini 70% cene storitve celodnevnega institucionalnega varstva in glede na razvrstitev uporabnikov v kategorijo oskrbe iz 1. ali 2. točke 24. člena pravilnika.

V nadaljevanju smo za okvirno predstavbo zbrali podatke za nekaj izvajalcev storitve dnevnega varstva v Sloveniji (vir so spletne strani navedenih ponudnikov na dan 8.4.2020).

	DSO Ljubljana Vič- Rudnik, enota Bokalce	Dom pod Gorico d.o.o., Maribor	Dom starejših Logatec	Obalni dom upokoјencev Koper
Oskrba I	14,01 €/dan	17,36 €/dan	14,14 €/dan	13,52 €/dan
Oskrba II	17,46 €/dan	20,81 €/dan	17,58 €/dan	16,97 €/dan
Oskrba IIIa	20,91 €/dan	24,26 €/dan	21,03 €/dan	20,41 €/dan
Oskrba IV	24,48 €/dan	26,24 €/dan	23,24 €/dan	22,37 €/dan

Kot je razvidno iz zgornje tabele, so cene za isto kategorijo pri različnih ponudnikih različne.

Storitev institucionalnega varstva pa se lahko organizira tudi v drugi družini, ki ni sestavljena iz družinskih članov upravičenca in se izvaja:

- na podlagi pogodbe, ki jo skleneta center za socialno delo in oseba, ki izvaja storitev ali pa
- na podlagi pogodbe, ki jo skleneta izvajalec institucionalnega varstva iz javne mreže (npr. dom upokoјencev) in oseba, ki izvaja storitev (v tem primeru ima uporabnik status stanovalca zavoda, ki sklepa pogodbo s tretjo osebo).

Storitev celodnevne varstva, ki se smiselno uporabljajo tudi za dnevno varstvo, se prilagodi potrebam posameznega upravičenca in obsega naslednje sklope opravil:

- pomoč pri temeljnih dnevni opravilih, kamor sodijo naslednja opravila: pomoč pri oblačenju, slačenju, pomoč pri umivanju, hranjenju, opravljanju osnovnih življenjskih potreb, vzdrževanje in nega osebnih ortopedskih pripomočkov;
- gospodinjsko pomoč, kamor sodijo naslednja opravila: prinašanja enega pripravljenega obroka ali nabava živil in priprava enega obroka hrane, pomivanje uporabljene posode, osnovno čiščenje bivalnega dela prostorov z odnašanjem smeti, postiljanje in osnovno vzdrževanje spalnega prostora;
- pomoč pri ohranjanju socialnih stikov, kamor sodijo naslednja opravila: vzpostavljanje socialne mreže z okoljem, s prostovoljci in s sorodstvom, spremljanje upravičenca pri opravljanju nujnih obveznosti, informiranje ustanov o stanju in potrebah upravičenca ter priprava upravičenca na institucionalno varstvo.

Izvajalec storitve varstva v drugi družini je dolžan zagotoviti izvajanje zdravstvenega varstva in zdravstvene nege v sodelovanju z zdravstvenim domom ali izvajalcem s koncesijo na področju zdravstvenega varstva. V primeru sklenjene pogodbe z izvajalcem institucionalnega varstva iz javne mreže, zagotovi izvajanje zdravstvenega varstva in zdravstvene nege javni zavod (npr. dom upokoјencev) oziroma koncesionar.

Osnovno in socialno oskrbo v drugi družini izvajajo osebe, ki imajo status samozaposlene osebe na področju socialnega varstva, ter imajo pridobljeno poklicno kvalifikacijo, ali pa izpolnjujejo pogoje za

pridobitev statusa strokovnega sodelavca po 70. členu ZSV. Dokumentacijo o institucionalnem varstvu v drugi družini vodi center za socialno delo, oziroma zavod, ki je sprejel upravičenca v takšno obliko varstva. Za izvajanje storitve institucionalnega varstva v drugi družini se uporablja normativ 1 izvajalec osnovne in socialne oskrbe na 3 osebe, starejše od 65 let, v primeru oseb z zmerno motnjo v telesnem in duševnem razvoju pa 1 izvajalec osnovne in socialne oskrbe na 2 osebi, in sicer tako, da skupno število upravičencev v posamezni družini ni večje od šest. Za izvajalca institucionalnega varstva v drugi družini se šteje odrasel član družine.

1.2. Pregled trenutnega stanja glede izvajanja dnevnega varstva starejših na kmetijah v Sloveniji

Ena od možnosti izvajanja dnevnega varstva starejših je tudi v okviru dopolnilne dejavnosti na kmetiji, ki je v Sloveniji na formalni ravni še precej nerazvita. Kmetije so v preteklosti že izvajale socialno varstvo starejših, to so bili večinoma starši ali sorodniki, za katere se je skrbelo do njihove smrti. Ta praksa se je v minulih letih izgubila, vendar pa se zaradi staranja prebivalstva, dolgotrajnih čakalnih dom za sprejem v domove starejših in tudi zaradi želje po izboljšanju kakovosti bivanja starejših kaže težnja, da bi se jo ponovno obudilo. Pojavlja pa se vprašanje na kakšen način to storitev zasnovati in izvajati.

Pogoji za opravljanje dnevnega varstva starejših na kmetiji so podrobneje opredeljeni v Uredbi o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji (UL RS, št. 57/15) ter dopolnjeni z Uredbo o spremembah in dopolnitvah Uredbe o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji (UL RS, št. 36/18). Osnovni pogoj za pridobitev dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti socialno varstvo je, da ima kmetija v uporabi najmanj en hektar primerljivih površin ter vloženo zbirno vlogo po predpisih, ki urejajo izvedbo ukrepov kmetijske politike. Zbirna vloga mora biti vložena v letu oddaje vloge za pridobitev dovoljenja in vsako naslednje leto opravljanja dopolnilne dejavnosti.

Kot je zapisano v 22. členu Uredbe, v dopolnilno dejavnost socialno varstvo sodita naslednji dejavnosti:

- celodnevno bivanje odraslih in starejših oseb (največ 6 oseb), ki niso odvisne od tuje pomoči pri opravljanju osnovnih dnevnih opravil (SKD 87.900 Drugo socialno varstvo z nastanitvijo), in
- dnevne oblike bivanja odraslih in starejših oseb (največ 12 oseb), ki niso odvisne od tuje pomoči pri opravljanju osnovnih dnevnih opravil (SKD 88.109 Drugo socialno varstvo brez nastanitve za starejše in invalidne osebe).

Kot pomoč iz prejšnjih alinej se smatra pomoč pri dnevnih opravilih, kot je določeno v Pravilniku o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev.

Osnovno in socialno oskrbo v drugi družini izvajajo osebe, ki imajo status samozaposlene osebe na področju socialnega varstva, ter imajo pridobljeno poklicno kvalifikacijo ali pa izpolnjujejo pogoje za pridobitev statusa strokovnega sodelavca po 70. členu Zakona o socialnem varstvu (ZSV). Strokovni sodelavci po tem zakonu so delavci, ki opravljajo posamezne socialno varstvene storitve in so končali programe izobraževanja v skladu s posebnimi predpisi ter imajo opravljeno devetmesečno pripravništvo ali imajo devet mesecev delovnih izkušenj na področju socialnega varstva in strokovni

izpit. Vrste in stopnje programov izobraževanja iz prejšnjega odstavka, ki zagotavljajo strokovnim sodelavcem ustrezno strokovno usposobljenost za opravljanje posameznih storitev, določi socialna zbornica, ki je v zvezi s tem sprejela Pravilnik o določitvi vrste in stopnje programov izobraževanja za strokovne sodelavce v socialnem varstvu. Strokovno oziroma poklicno usposobljenost določata dva člena:

- 7. člen določa, da so delavci strokovno usposobljeni, če imajo zaključen višješolski, visokošolski ali univerzitetni program s področja družboslovja, ob ustreznih delovnih izkušnjah, najmanj poklicno izobrazbo in pridobljeno licenco, certifikat ali drugo potrdilo, ki dokazuje strokovno usposobljenost, ob ustreznih delovnih izkušnjah.
- 8. člen pa določa, da so delavci poklicno usposobljeni, če so zaključili srednješolski strokovni ali poklicni program, ob ustreznih delovnih izkušnjah, pridobili nacionalno poklicno kvalifikacijo.

Kmetija zagotavlja bivanje, prehrano in družabništvo, pri čemer mora pri prehrani zagotoviti najmanj 30 odstotkov vrednosti lastnih surovin. Do 20 odstotkov vrednosti prehrane lahko kmetija zagotovi z dokupom surovin, ki so pridelane na drugih kmetijah z lokalnega trga ali predelane na drugih kmetijah, ki imajo dopolnilno dejavnost predelava. Če nakup ni neposredno izveden na drugi kmetiji, mora biti iz računa ali prevzema razviden izvor surovine. Za do 50 odstotkov vrednosti ponudbe lahko kmetija dokupi surovine in izdelke v prosti prodaji. Zahtevani deleži se zagotavljajo v koledarskem letu.

Dopolnilna dejavnost socialno varstvo se opravlja na naslovu kmetije. Nosilec dopolnilne dejavnosti vodi evidenco prisotnosti oseb, v kateri se vodijo podatki o prisotnosti, odsotnosti navedenih oseb in razlog njihove odsotnosti.

Čeprav Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetijah omogoča registracijo dopolnilnih dejavnosti socialnega varstva, pa po podatkih ePRS na dan 6.4.2020 v Sloveniji nobena kmetija nima registriranega socialnega varstva. Razlogov za to je gotovo več, eden izmed njih pa je tudi neizpolnjevanje pogojev. Namreč, pogoj za pridobitev dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti socialnega varstva je med drugim tudi odločba o pravici do sredstev iz podukrepa 16.9 »Podpora za diverzifikacijo kmetijskih dejavnosti v dejavnosti v zvezi z zdravstvenim varstvom, socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost, ter izobraževanjem o okolju in hrani«, ki ga objavi Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Prve odločbe iz tega podukrepa so kmetije prejele konec leta 2019 v okviru 2. Javnega razpisa, pilotni projekti iz tega naslova pa so trenutno v pripravi in se bodo izvedli najkasneje v 36 mesecih od prejete odločbe. V pilotne projekte je vključenih približno deset kmetij, zainteresiranost pa kaže še vsaj 30 kmetij. Med trajanjem projektov in evalvacijo učinkov se bodo pokazale zahteve, ki jih bo treba normativno urediti tako z vidika varnosti uporabnika, kot tudi izvajalca.

1.3. Primeri dobrih praks izvajanja socialnih storitev na kmetijah, ki omogočajo tudi vključevanje starejših

Čeprav v obliki dopolnilne dejavnosti izvajanje socialnih storitev pri nas še ni razširjeno, pa obstaja v povezavi s kmetijami kar nekaj drugih dobrih praks, ki jih v nadaljevanju na kratko predstavljamo. Čeprav so prvenstveno progami namenjeni drugim ciljnim skupinam (ljudje z motnjami v duševnem in

telesnem razvoju ter s težavami v duševnem zdravju oz. težje zaposljive osebe), pa so aktivnosti primerne tudi v povezavi z izvajanjem dnevnega varstva starejših na kmetijah.

Društvo Mozaik iz Murske Sobote je v sodelovanju z občino Šalovci pred dobrimi desetimi leti prišlo na idejo, da poskušajo obnoviti in ponovno oživiti staro kmetijo v njihovi lasti, ki so jo najprej dobili le v uporabo. Iskali so rešitev za takrat veliko brezposelnost, predvsem za osebe iz ranljivih skupin z različnimi oblikami invalidnosti. Odločili so se, da vzpostavijo Ekosocialno kmetijo Korenika, ki danes deluje v okviru invalidskega podjetja Pribinovina d.o.o.. Kmetija se je do danes razširila na tri sosednje kmetije, skupaj obdelujejo 25 ha zemlje in zaposluje skupino ljudi, ki bi sicer zelo težko prišli do zaposlitve. Vsakodnevno je vključenih 50 ljudi, v sezoni se ta številka še poveča. Zemljišča obdelujejo na ekološki način, poljščine tudi predelajo in prodajo, svoje storitve pa širijo tudi na področje turizma. Izvajajo izobraževanja za šolske skupine ter društva. Poleti pripravljajo tudi taborne za mlade, kjer se ti spoznajo z živalmi in življenjem na kmetiji ter tam preživljajo dneve v naravi. V letu 2017 so odprli večgeneracijski center Štoklja, ki ga nameravajo v prihodnosti dopolniti tudi s storitvami za starejše. Izvajajo tudi rehabilitacijo in usposabljanje ranljivih skupin. Od 30 do 40 % celotnih prihodkov predstavlja kar zaslužijo na trgu, del delovanja (socialno-varstvene storitve) subvencionira država, precej sredstev pa pridobijo preko razpisov (Sklad za razvoj podeželja, Evropski socialni sklad, Kohezijski in razvojni sklad).

eko kmetija Brinjevka deluje od leta 2012 in je registrirana kot socialno podjetje. Svojo dejavnost lepo dopolnjuje z dejavnostjo Zaposlitvenega centra Bodika, na katerem so poleg mentorjev zaposleni invalidi, ki so zaradi svojega duševnega zdravja in drugih omejitev na običajnih delovnih mestih nezaposljivi. Slednji v sodelovanju z zaposlenimi na kmetiji Bodika skrbijo za tri in pol ha zemlje, ki jo obdelujejo pretežno ročno. Pridelujejo ekološko zelenjavo, imajo različna zelišča, žita, vzgajajo sadike, imajo tudi nekaj sadja, pečejo piškote in delajo marmelade, ki jih prodajajo na lokaciji kmetije, na lokalnih tržnicah ter v Bodikini trgovini Kraški kotichek v Sežani. Kupci pa pridelke in izdelke lahko naročijo tudi v velikih ali manjših zaboječkih, ki jih imenujejo« zelenjavna kraška štorija» in jo dostavljajo na dom. Zaradi odličnega sodelovanja z lokalno skupnostjo je kmetija Brinjevka pravi primer dobre prakse. Financirajo se preko tržne dejavnosti, kot je prodaja pridelkov in izdelkov, vodeni ogledi kmetije, delavnice za različne ciljne skupine, v zadnjem času pa tudi z izvajanjem projektov (CLLD).

Grunt Zavod za socialno podjetništvo na podeželju je neprofiten zavod s statusom zaposlitvenega centra, ustanovljen z namenom zaposlovanja težje zaposljivih invalidov s podeželja v lokalnem okolju. Deluje na območju Komende in okolice in ima sedeže v prostorih kmetije Zadrgal, kjer zaposleni invalidi pod stalnim in neposrednim vodstvom strokovnih (so)delavcev opravljajo različna kmetijska dela. Gre za delo v gospodarskih poslopih in na terenu (hlevi, polja, sadovnjaki itd.), čiščenje in predelavo kmetijskih pridelkov, priprava polizdelkov ter njihova prodaja in distribucija. Čeprav je neprofiten, deluje na podjetniški način in s sredstvi upravlja gospodarno, ves dohodek pa vrača v osnovno dejavnost ter omogoča razvoj in ustvarjanje delovnih mest. Prodaja izdelkov poteka v prostorih zavoda, na tržnicah, stojnicah, izdelke in polizdelke pa odkupujejo tudi lokalni ponudniki. Kupcem je na voljo vloženo in predelano sadje in zelenjava, marmelada, džemi, jajca, testenine, mleko in mlečni izdelki ter drugo.

Na podlagi predstavljenih dobrih praks lahko ugotovimo, da se socialne storitve na kmetijah trenutno izvajajo v treh različnih pravnoorganizacijskih oblikah: kot invalidsko podjetje, kot socialno podjetje in kot zaposlitveni center. Ciljna skupina so pri vseh treh v glavnem invalidi, težje zaposljivi posamezniki ali pa osebe s težavami v duševnem zdravju. Osnovo za izvajanje aktivnosti pri vseh treh oblikah pa predstavlja izvajanje kmetijske dejavnosti, ki je prilagojeno željam in zmožnostim uporabnikov. Prav v tem delu vidimo smiselno povezavo z načrtovanjem vsebin za razvoj modela za izvajanje dnevnih oblik bivanja na kmetiji.

2. Izkušnje z izvajanjem socialnih storitev na kmetijah v tujini

2.1. Socialne storitve na kmetijah na Nizozemskem

Na Nizozemskem imajo z dopolnjevanjem kmetijske dejavnosti z vsebinami s področja sociale že bogate izkušnje. Kmetijo, ki je odprta za različne ciljne skupine s področja socialnega varstva, imenujejo »negovalna kmetija« (v angleščini »care farm«). Glavna značilnost takšne kmetije je, da se kmetijstvo in storitve s področja sociale kombinirajo in prepletajo z različno intenzivnostjo. Osebe, ki pridejo na kmetijo in jih pri njih imenujejo kmetovalci pomočniki (v angleščini »assistant farmers«), varirajo od oseb, ki potrebujejo veliko vodenja do oseb, ki delujejo povsem samostojno. Na kmetijo lahko pridejo osebe s težavami v duševnem razvoju, s psihološkimi težavami, bivši zaporniki, bivši odvisniki, otroci in mladi s težavami, težko zaposljive osebe ali starejši, ki si želijo da se za njih skrbi v mirnem in varnem okolju, starejše osebe z blažjimi simptomi demence, dolgotrajno brezposelni, avtisti, osebe s poškodbami možganov in osebe s simptomi izgorelosti. Pogosto se na kmetiji znajde kombinacija različnih prej naštetih ciljnih skupin.

Večina kmetij ponuja dnevno oskrbo za osebe, ki potrebujejo pomoč in vodenje. Na kmetiji ponujajo tudi možnost za socialno aktivacijo, usposabljanje na delu in za delo. Kmetija v teh primerih omogoča privajanje na delovni ritem, pridobivanje novih znanj in navezovanje socialnih stikov. Ljudje pogosto pridejo na kmetijo tudi, da so v stiku z naravo, živalmi in poskušajo v pozitivnem okolju najti notranji mir. Uporabniki pridejo na kmetijo nekajkrat v tednu v določenem delu dneva ali pa so kmetije odprte tudi samo ob določenih dnevih v popoldanskem času oziroma čez vikend.

Potek aktivnosti na kmetiji v glavnem organizirajo in vodijo osebe, ki živijo na kmetiji, lahko pa z udeleženci pride tudi njihov skrbnik (npr. iz institucije, kjer so nameščeni) ali pa druge ustrezno usposobljene osebe. Kar je vsem kmetijam skupno je, da uporabniki sicer sodelujejo pri aktivnostih, delajo, vendar je atmosfera zelo sproščena in pozitivna, kar jim pomaga, da se ob tem umirijo. Pomembno je tudi, da nova znanja in sposobnosti razvijajo preko izkustvenega učenja, pri čemer se razvijajo in krepijo njihova močna področja in ne njihovi primanjkljaji. Osebe pridejo na kmetijo, ker rade delajo zunaj, v naravi, si želijo izkusiti fizično delo, pripadati manjši skupnosti in preko tega najti notranji mir.

2.1.1. Razmerje med kmetijsko dejavnostjo in socialnimi storitvami na kmetiji

Pri nekaterih kmetijah je v ospredju proizvodnja, pri drugih je prioriteta izvajanje socialnih storitev in jim je optimalna kmetijska proizvodnja manj pomembna. Med tema dvema ekstremoma so razvrščene še vse druge kombinacije, običajno pa na Nizozemskem najdemo te tri kombinacije:

- Socialne storitve so nadgradnja obstoječe kmetijske dejavnosti. Udeleženci delajo znotraj obstoječih procesov in aktivnosti na kmetiji.
- Socialne storitve se izvajajo na obstoječem kmetijskem gospodarstvu, ki so mu dodane nove, tržno orientirane aktivnosti in udeleženci delajo znotraj teh novih aktivnosti. Negovalna dejavnost je bolj kot ne ločena od obstoječe kmetijske proizvodnje.

- Socialne storitve in kmetijska dejavnost se vzpostavijo sočasno, pri čemer je kmetijska dejavnost manjšega obsega in prilagojena uporabnikom. Kmetijska dejavnost je podrejena potrebam socialne kmetije.

Glede na razmerje med socialnimi storitvami in kmetijsko dejavnostjo, na Nizozemskem ločijo 6 tipov kmetij, ki se med seboj razlikujejo po številu udeležencev, stopnji prilagajanja, stopnji vodenja udeležencev in potrebni infrastrukturi za izvajanje socialnega dela dejavnosti:

- Tip 1: kmetija je odprta za uporabnike, ki na njej pridejo v kontakt z živalmi, preživijo čas na kmetiji, se pridružijo kmetu pri opravilih in na prostovoljni bazi pomagajo pri aktivnostih. Kmet opravlja običajna dnevna dela in prisotnost uporabnika od njega zahteva minimalno angažiranost. Vodenje izvajajo zunanje osebe in morebitne prilagoditve okolja na kmetiji so izvedene izključno z vidika varnosti uporabnikov.
- Tip 2: gre za učinkovito proizvodno kmetijo, za katero je kmetovanje glavni vir dohodka in kjer trije do štiri udeleženci pomagajo kmetu pri izvajanju dnevnih aktivnosti. V tem primeru udeleženci delajo relativno samostojno, kmet jih samo vodi. Kmetija ne potrebuje nobenih posebnih prilagoditev za sprejem udeležencev.
- Tip 3: še vedno gre za učinkovito proizvodno kmetijo, na kateri se negovalna vloga rahlo prepleta s prevladujočo proizvodno vlogo. Običajno kmet skrbi za proizvodni del, gospodinja pa za udeležence, ki potrebujejo vodenje in če jih je več, tudi kakšen dodaten prostor (skupni prostor, toaletni prostori). Običajno se na takšnih kmetijah vzpostavi kakšna manj proizvodno naravnana aktivnost, kot na primer vrt, reja zajcev, koz.
- Tip 4: kmetija, ki je v tolikšni meri prilagodila proizvodni proces, da so udeleženci lahko optimalno vključeni. Še vedno je učinkovita kmetijska proizvodnja pomembna. Udeležencev je že več kot 6, potreben je skupni prostor in ločeni toaletni prostori. Razmerje dohodkov iz naslova kmetijstva in socialnih storitev je približno enak.
- Tip 5: na kmetiji prevladujejo socialne storitve in kmetijski del je povsem prilagojen negovalnim storitvam. Veliko časa in aktivnosti je namenjenih razvoju aktivnosti, ki ponujajo raznolike delovne možnosti udeležencem v kombinaciji z dobrim komercialnim produktom. Udeležencev je več kot 6 in vodi jih posebej za to določena oseba. Določeno vlogo v vodenju udeležencev lahko igra tudi kmet. Na kmetiji je skupni prostor, sanitarni prostori in po možnosti pisarna ali prostor za druženje, pogovor. Glavni vir dohodka je dohodek iz naslova socialnih storitev in prihodek iz kmetijske dejavnosti običajno ne zadošča niti za pokritje stroškov.
- Tip 6: kmetija je del negovalne institucije in ni samostojna. Vse aktivnosti so podrejene negi udeležencev in kmetijski del je prilagojen popolnoma zmožnostim udeležencev. Glavni in edini prihodek predstavljajo socialne storitve.

2.1.2. Financiranje socialnih storitev na kmetiji

Vsak Nizozemec je vključen v zavarovanje za primer dolgotrajne bolezni, poškodbe ali starosti. Iz tega naslova ima pravico do naslednjih storitev:

- nega na domu: pomoč v gospodinjstvu kot so kuhanje, čiščenje, nakupovanje in podobno;

- osebna nega: pomoč pri umivanju, oblačenju, hranjenju in podobno;
- negovalno zdravljenje: oskrba ran, pomoč pri dajanju injekcij, jemanju zdravil in podobno;
- podporno vodenje: aktivnosti, ki pomagajo osebi strukturirati in zapolniti dan;
- aktivacijsko vodenje: pomoč osebi pri spopadanju z omejitvijo, invalidnostjo ali posebno potrebo (npr. pomoč pri socialnih veščinah, pogovor kako se spopadati z vedenjskimi težavami);
- zdravljenje: izvajajo ga zdravstveni specialisti (kardiologi, ortopedi, psihiatri,...)
- bivanje: namestitev v ustanovi, ko oseba potrebuje terapevtsko socialno okolje, zaščiteno okolje ali pa stalni nadzor. V to storitev je zajeto tudi kratkotrajno bivanje (na primer na kmetiji).

Zavarovanec se lahko odloči, da navedene storitve dobi v obliki storitev (angl. care in kind) ali pa prejme denar in si jih sam plača (angl. personal budget). Če se osredotočimo na kmetije, lahko tudi te izvajajo storitev neposredno iz javnih sredstev, pri čemer morajo predhodno zaprositi za dovoljenje, da lahko te (in kind) storitve izvajajo. Večinoma zaprosijo za dovoljenje za izvajanje storitev podpornega in aktivacijskega vodenja. Kratkotrajno bivanje na kmetiji pa se lahko izvaja ali v obliki javne storitve (in kind, pogodba je sklenjena med državo in kmetijo) ali pa si ga udeleženec sam plača (personal budget, pogodba je sklenjena neposredno med udeležencem in kmetijo).

Pri pregledu informacij, ki so dostopne na spletu, smo naleteli tudi na rezultate projekta SoFAR (Social Services in Multifunctional Farms - Social Farming), v okviru katerega so bili zbrani podatki glede izvajanja socialnih storitev na kmetiji za več evropskih držav. V okviru tega projekta so pilotno tudi izvajali dnevne oblike varstva na kmetijah in naredili analizo s tem povezanih stroškov ter potencialnih prihodkov. Ocenili so, da je letni dohodek za kmetije na Nizozemskem 48.000,00 EUR, pri čemer številu uporabnikov na kmetijo 5, storitev se izvaja 4 dni na teden, povprečno plačilo uporabnika na dan pa je 50,00 EUR. Čeprav so ocene o dohodkih iz naslova izvajanja socialnih storitev na kmetijah na Nizozemskem različne, je jasno, da to področje predstavlja ustrezen potencial za dodatni dohodek kmetij.

Poleg finančnih učinkov so za kmetije, ki ponujajo socialne storitve, pomembni tudi nefinančni učinki. Tu se predvsem navaja občutek osebnega zadovoljstva in izpolnitve, ki ga prinaša zadovoljstvo uporabnikov, učinek na njihovo dobro počutje in izboljšanje kakovosti življenja. Kmetiji je v pomoč tudi delo, ki ga sicer v omejeni količini opravijo uporabniki, poleg tega pa se izboljšuje zunanja podoba kmetovanja, še posebej v luči vključevanja ranljivih skupin.

2.2. Socialne storitve na kmetijah na Irskem in na Severnem Irskem

Na Irskem so socialne kmetije dokaj nova oblika, saj so bile prve ustanovljene v okviru projekta, ki se je izvajal v letih 2011 – 2014 in posledica katerega je bila ustanovitev združenja Socialne kmetije Irske v letu 2015, ki koordinira in pomaga pri razvoju tega področja. Na Irskem socialne kmetije namestitve izvajajo običajno enkrat tedensko 5-6 ur v obdobju 10 do 12 tednov na leto. Pomemben in edinstven vidik delovanja socialnih kmetij na Irskem je, da se aktivnosti izvajajo a običajnih kmetijah, ki niso spremenjene zaradi izvajanja socialnih storitev, temveč so socialne storitve prilagojene običajnemu

delu na kmetiji. Aktivnosti so zelo individualizirane in prilagojene posameznikom, obenem pa je pomembno, da na kmetijo pride oseba, ki ji ponudba na tej kmetiji ustreza.

Na Severnem Irskem in na Irskem so naredili temeljito analizo stroškov izvajanja socialnih aktivnosti na kmetijah in ocenili, da strošek socialne storitve na kmetijo na udeleženca na dan znaša med 60,00 in 70,00 EUR. Pri tem je strošek zelo odvisen od vrste storitve, kmetije in potreb udeležencev. Prav tako je bilo izpostavljeno, da so si kmetije zelo različne in ponujajo zelo različne stvari, kar predstavlja tako bogastvo kmetij kot izziv kako optimizirati izvajanje socialnih storitev na družinskih kmetijah.

V spodnji tabeli je predstavljen pregled stroškov izvajanja socialnih storitev, ki so bili zbrani s pomočjo podatkov 20 vključenih pilotnih kmetij.

Preglednica 1 stroški izvajanja socialnih storitev - na osnovi izkušenj 20 pilotnih kmetij

vrsta stroška	Severna Irsko		Irsko		Skupaj EUR / uporabnika / dan vseh 20 kmetij
	EUR/ uporabnika na dan 10 kmetij	povprečje EUR na uporabnika na dan 10 kmetij	EUR na uporabnika na dan 10 kmetij	povprečno EUR na uporabnika na dan 10 kmetij	
materialni stroški	0.04 do 10.51	3.69	0.08 do 8.5	2.39	0.04 do 10.51
elektrika, ogrevanje, telefonija in podrobni splošni str.	0 do 4.67	1.81	0.5 do 3.67	1.85	0 do 4.67
razni enkratni stroški	0 do 2	0.71	0 do 2.44	0.72	0 do 2.44
ostali stroški	0 do 6.51	2.46	0 do 4.4	1.95	0 do 6.51
zavarovanje	2.5 do 5	3.45	1.67 do 3.33	2.19	1.67 do 5
kava, čaj, manjši prigrizki (brez obrokov)	0.4 do 3.6	2.03	0.83 do 3.3	1.74	0.4 do 3.6
Glavni stroški (brez stroškov dela)	6.14 do 24.10	14.16	4.14 do 16.43	10.84	4.14 do 24.10
stroški dela(v urah)/udeleženca/teden (1 obisk)	2.33 do 7.5	4.65 ur	1.17 do 7.17	3.81 ur	1.17 do 7.5 ur
stroški dela na udeleženca (€11.08/uro)	25.82 do 83.1	51.52	17.9 do 109.7	58.27	17.9 do 109.7
Skupni stroški na udeleženca na dan (skupaj s str. dela)	33.15 do 107.2	65.68	34.2 do 113.79	69.11	33.15 do 113.79

2.3. Socialna storitev na kmetijah v Belgiji

Med regijami po obsegu kmetij, ki ponujajo socialne storitve, izstopa Flandrija, kjer je bilo že leta 2006 več kot 200 socialnih kmetij. Gre v glavnem za aktivne kmetije, kjer je kmetovanje in hortikultura glavna dejavnost in socialne storitve zgolj dopolnitev. Zagotavljanje neformalnih socialnih storitev za osebe s psihičnimi težavami ima že dolgoletno tradicijo v Belgiji. Inicijative v zadnjem času pa storitve na kmetijah razširjajo na različne skupine uporabnikov, obenem pa se vedno bolj pojavlja sodelovanje med socialnimi institucijami in kmetijami. Te pobude izhajajo tako iz individualnega interesa kmetov kot tudi iz interesa negovalnih organizacij, ki so iskale kreativnejše oblike za namestitve uporabnikov, ki uporabljajo njihove storitve.

Do leta 2005 socialne kmetije niso imele pravnega okvirja, od takrat pa je v okviru Flamskega programa za razvoj podeželja na voljo finančna podpora, zato je ta storitev tudi bolj zanimiva za kmetije. Socialne kmetije ponujajo dnevne storitve, podporno zaposlovanje ali pa samo oddih ter terapije v obliki

sprostitve ob delu, osebnega razvoja in učenja socialnih veščin. Možno je tudi kratkotrajno ali dolgotrajno bivanje, pri čemer sodelujejo z negovalnimi institucijami. V glavnem gre za manjše iniciative, ki oskrbujejo manjše število uporabnikov. V Flandriji so se oblikovali trije glavni modeli izvajanja socialnih storitev:

- Model 1: aktivna negovalna kmetija, uporabnike prihajajo iz negovalnih institucij in sodelujejo kolikor je mogoče pri dnevni aktivnosti na kmetiji. Negovalna institucija je odgovorna za dobro počutje in varnost uporabnikov v času, ko so ti na kmetiji.
- Model 2: aktivna negovalna kmetija, ki da svoje prostore na voljo negovalni instituciji, pri čemer kmet zelo malo ali pa sploh ne sodeluje pri izvajanju storitve. Osebe iz negovalne institucije pripeljejo uporabnike in skupaj z njimi izvajajo aktivnosti na kmetiji.
- Model 3: institucionalna kmetija, ki je del negovalne institucije. Pogosto v kombinaciji z zaščitenimi delovnimi mesti, dnevnimi centri ali drugimi delnimi storitvami znotraj negovalnih institucij. Pogosto so to ekološke kmetije, v okviru katerih so tudi druge dejavnosti, kot na primer prodaja izdelkov in pridelkov na kmetiji, turizem na kmetiji in podobno. Običajno so na kmetiji prisotni 1 do 3 uporabniki dnevno in več kot polovica takih kmetij izvaja storitev več kot 4 dni na teden. Ostale omejujejo svoje socialne storitve na enega do dva dni na teden.

Večina socialnih kmetij dobi skromno nadomestilo od Ministrstva za kmetijstvo, ki je odvisno od števila dni, ko izvajajo socialno storitev in znaša med 1.000,00 EUR in 10.000,00 Eur letno.

3. Kaj je potrebno upoštevati pri načrtovanju dnevnega varstva na kmetijah

3.1. Določitev prave ciljne skupine in števila uporabnikov

Pomembno je, da se za določeno kmetijo izbere prava ciljna skupina za kateri imajo osebe na kmetiji ustrezno znanje in afiniteto. Pri tem je potrebno dobro premisliti sledeča vprašanja:

- Je ciljna skupina primerna glede na aktivnosti in delo, ki ga nameravamo z njimi izvajati?
- Za katero ciljno skupino obstaja povpraševanje za socialno storitev, ki jo kmetija ponuja?
- Je možno zagotoviti financiranje za socialno storitev, ki jo kmetija ponuja?
- Je kmetija ustrezno dostopna za ciljno skupino, ki ji je storitev namenjena?
- So člani kmetije ustrezno usposobljeni in imajo ustrezne kompetence za izvajanje teh storitev?

Pri odločanju glede števila ljudi, ki jih kmetija lahko sprejme, je pomembno razmisliti:

- O tem, kdo bo skrbel za te ljudi na kmetiji: če bodo to izvajali samo družinski člani ali bodo na voljo tudi zunanji mentorji.
- V kolikšni meri si želite prilagoditi kmetijo izvajanju socialnih storitev oziroma v kolikšni meri želite ohraniti obstoječo kmetijsko dejavnost kot primarno.

Ključna za prihod na kmetijo je želja samega udeleženca, ki si želi biti v naravi, imeti stik z živalmi, mu je všeč vzdušje na kmetiji, si želi biti fizično aktiven in si želi biti del manjše skupnosti. Ciljne skupine oseb, ki pridejo na kmetijo, so lahko zelo različne.

Smiselno je, da se za potencialne udeležence organizira poskusno obdobje na kmetiji ali pa vsaj poskusni, uvajalni dan na katerem se kmet in udeleženec spoznata ter ugotovita, ali je sodelovanje smiselno.

Pogosto se pojavlja pomislek, da se udeležence na kmetiji izkorišča kot brezplačno delovno silo. Vendar pa je potrebno poudariti, da je za izvajanje socialnih aktivnosti na kmetiji potrebnega več dela kmeta in njegovih družinskih članov, kot je količina dela, ki ga naredijo udeleženci. Slednji potrebujejo kmetovo vodenje in prisotnost, da lahko aktivnosti izvedejo, kar zahteva kmetov čas. Dokler delo, ki ga udeleženec opravi, ne zagotavlja ekonomske vrednosti za kmetijo, se smatra, da se izvaja socialna storitev, ki jo je potrebno plačati.

Preden udeleženca sprejmemo, je pomembno vedeti:

- kaj udeleženec želi, pričakuje;
- kaj je sposoben početi;
- kakšno podporo pri tem potrebuje.

Pri tem je potrebno nameniti pozornost:

- fizičnim spodobnostim: mobilnost znotraj in zunaj, psihomotorične sposobnosti, morebitne zdravstvene omejitve (npr. diabetes, epilepsija) ali druge omejitve, ki jih mora kmet poznati zaradi varnosti udeleženca;

- intelektualne sposobnosti: izobrazba, govorne in pisne sposobnosti (npr. tujec, ki ne govori jezika države);
- socialne okoliščine: obnašanje, ali ima oseba socialno mrežo, komunikacijske sposobnosti;
- mentalne sposobnosti: osebne omejitve, samopodoba, ali ima oseba privide, sliši glasove in podobno.

3.2. Določitev ustreznih aktivnosti in njihovega trajanja

Pomembno je, da kmetija jasno določi kaj lahko ponudi uporabnikom. Pri dnevnem bivanju na kmetiji so lahko oblike sledeče:

- Udeleženci pridejo na kmetijo zgolj z namenom, da uživajo v naravi, vzdušju na kmetiji in si odpočijejo, brez da bi sodelovali pri aktivnostih na kmetiji.
- Udeleženci pridejo na kmetijo in pomagajo pri aktivnostih, pri čemer se le te prilagojene njihovim zmožnostim in hitrost ter kvaliteta opravljenega dela nista pomembna. V ospredju je strukturiranje in osmišljanje dneva z aktivnostmi.
- Udeleženci pridejo na kmetijo z namenom, da se nečesa naučijo, pridobijo delovne navade.

V fazi načrtovanja aktivnosti na kmetiji je potrebno razločevati med različnimi vrstami aktivnosti:

- tiste, ki se lahko na kmetiji izvajajo celo leto (npr. krmljenje, čiščenje hleva),
- sezonske aktivnosti (npr. sejanje, presajanje, pobiranje pridelkov) ter
- občasne aktivnosti (npr. vzdrževanje strojev).

Pri načrtovanju pomaga seznam dnevnih, sezonskih in občasnih aktivnosti z navedbo časa, ki ga potrebuje za njihovo izvedbo udeleženec ter koliko kmetovega časa je pri tem potrebna. Običajno mora biti delo opravljeno pod nadzorom in ob prisotnosti in vodenju kmeta, zato se ne smatra kot plačljivo. Vse dokler je strošek dela sprejem in vodenje udeleženca pri aktivnostih na kmetiji višji od vrednosti dela, ki ga udeleženec opravi, se smatra, da kmet opravlja socialno storitev, ki jo je potrebno plačati. Če pa delo udeleženca prinaša ekonomski učinek za kmetijo, je to delo potrebno plačati.

Oseba, ki izvaja socialno storitev na kmetiji, mora imeti dobre socialne kompetence, biti mora potrpežljiva in imeti empatijo, kar pomeni, da se mora biti spodobna živeti v občutke in misli drugih, vendar se z njimi ne poistoveti. Biti mora dovolj fleksibilna, vztrajna in imeti dobre organizacijske sposobnosti, da lahko zagotovi sočasno izvajanje socialne in kmetijske dejavnosti. Imeti mora potrebna znanja za izvajanje kmetijske dejavnosti ter dovolj afinitete za izvajanje socialnih aktivnosti in delo z ljudmi. Kljub sposobnosti organizirati delo, se mora zavedati tudi, kdaj je potrebno načrtovano tudi prilagoditi, saj se morajo udeleženci počutiti dobrodošli in sproščeni.

3.3. Pravila obnašanja in razmejitev med zasebnimi in skupnimi prostori

Kmetije morajo udeležencem dati jasna navodila, kje na kmetiji se lahko gibljejo in jih opozoriti na potencialne nevarnosti. Jasna morajo biti tudi navodila obnašanja, kaj se sme in kaj ne. Pri izvajanju aktivnosti se morajo uporabljati varna orodja, stroji se lahko uporabljajo le s posebnim dovoljenjem

kmeta in le v primeru, da udeleženec izkaže potrebna znanja (npr. izpit za traktor). Jasno mora biti opredeljeno tudi ali se na kmetiji lahko kadi in kje. Priporočljivo je, da se pripravi kratka in jasna Hišna pravila (kaj je skupno, kaj zasebno, higiena, skrb za opremo in okolico, spoštovanje do drugih in do dogovorjenega in podobno). Pomembno je tudi, da se morebitne konflikte in težave rešuje sproti in da se vzpostavi ustrezno medsebojno zaupanje in kultura, ki omogoča odkrito ter k rešitvam naravnano komuniciranje.

Vidik zasebnosti je za ljudi zelo pomemben in ga je potrebno dobro razmisliti tudi v primeru izvajanja socialnih storitev na kmetiji. V ta namen se je priporočljivo temeljito pogovoriti z osebami, ki bivajo na kmetiji, kolikšen obseg prisotnosti zunanjih oseb je za njih še sprejemljiv in ob načrtovanju aktivnosti imeti tudi to v mislih. Medsebojna razmerja in dogovori se zapišejo v pogodbi, ki naj vključuje tudi vidik varovanja osebnih podatkov in dovoljenje (ali pa tudi ne) za uporabo na primer fotografij, na katerih je udeleženec, v javnosti.

3.4. Zavarovanje in varstvo pri delu

Ustrezno zavarovanje je pomembno tako z vidika izvajalca storitev, torej kmeta, kot uporabnika storitev. Pomembno je, da se preveri kaj obstoječe zavarovanje pokriva in če kateri od vidikov ni pokrit, se obstoječe zavarovanje dopolni, oziroma se sklene novo.

Pri sprejemanju udeležencev na kmetijo je potrebno zagotoviti tudi ustrezno požarno varnost in zagotoviti pogoje za varno delo. Pomembno je delovati preventivno z namenom zmanjševanja morebitnih škod ali celo kraj na kmetiji.

4. Opredelitev možnosti in pričakovanj vključenih kmetij

V preteklosti so za ostarele in bolne svojce skrbeli člani njihovih družin. Dandanes se je vloga družine spremenila in zato družine ne morejo prevzemati skrbi za oskrbo starih ljudi v celoti. V razvitih državah narašča trend po čim trajnejši oskrbi starostnikov na njihovem domu. Posledično se odpirajo možnosti za razvijanje novih modelov pomoči družinam. Dnevno varstvo na kmetiji bo osredotočeno na preživljanje prostega časa starostnikov. V dnevno varstvo bodo vključeni tisti starostniki nad 65 letom starosti, ki so še dovolj vitalni in ne potrebujejo poglobljene ali dolgotrajne zdravstvene oskrbe. Namen tovrstnega varstva je predvsem preživljanje prostega časa popestrenega z različnimi vsakodnevnimi dejavnostmi na kmetiji, v družbi svojih vrstnikov kot tudi mladih ljudi.

Prednost takega varstva je, da se lahko starostniki v popoldanskem času še vedno vsakodnevno vračajo v domače okolje, kjer jih z veseljem pričakajo njihovi domači, medtem, ko je njihov dan izpopolnjen z različnimi dejavnostmi na kmetiji.

Tovrsten način varstva bi jim v prihodnosti prihranil marsikatero žalostno misel, ko bi se bili morda prisiljeni preseliti v eno izmed oblik celodnevne oskrbe. S tem načinom varstva bi se človeku podaljšalo obdobje, katerega lahko preživi na svojem domu v krogu domačih. Starostnik bi se tudi počasi navajal na odsotnost, sprva čez dan, postopoma pa bi se morda lažje odločil za spremembo načina življenja, seveda, če bi bilo to nujno potrebno.

4.1. Ciljne skupine

Dnevno varstvo starejših pomeni nudenje pomoči, nadzora ali organizirane oblike bivanja v trajanje do 10 ur dnevno, 5 dni v tednu, pri čemer je uporabnik oseba starejša od 65 let, ki se dnevno vrača domov. Ta opredelitev je povzeta po predpisih, ki opredeljuje institucionalno varstvo, vendar se tudi glede na izkušnje iz tujine kaže kot smiselno, da kmetije nudijo možnost dnevnega bivanja tudi ostalim ranljivim skupinam.

Primarna ciljna skupina: starejši od 65 let, ki so samostojni in ne potrebujejo pomoči pri dnevni opravilih (gibanje, oblačenje, hranjenje, osebna higiena).

Sekundarna ciljna skupina: osebe s težavami v duševnem zdravju, ki na kmetiji iščejo sprostitev.

4.2. Možnosti in pričakovanja za pripravo nabora aktivnosti na kmetijah

Osnovno izhodišče, s katerim se strinjajo vse vključene kmetije je, da so socialne storitve nadgradnja obstoječe kmetijske dejavnosti. Udeleženci se smiselno vključujejo v obstoječe procese in aktivnosti na kmetiji. Kmetija je odprta za uporabnike, ki na njej pridejo v kontakt z živalmi, sodelujejo pri poljedelskih delih in pri pripravi ozimnice oziroma predelavi sadja in zelenjave preživijo čas na kmetiji, se pridružijo kmetu pri opravilih in na prostovoljni bazi pomagajo pri aktivnostih. Morebitne prilagoditve okolja na kmetiji so izvedene izključno z vidika varnosti uporabnikov.

Trajanje in pogostost izvajanja dnevnega varstva na kmetiji se bo določilo na podlagi izkušenj iz pilotnih izvedb, vsekakor pa gre razmišljanje v smeri, da se aktivnosti izvajajo do 4 ure dnevno in do 2 dni na teden.

Skladno s trajanjem aktivnosti s v pilotni fazi zagotovi tudi hrana in pijača za udeležence. Kmetije morajo biti pri tem pozorne na predpise glede izvajanja dopolnilne dejavnosti na kmetiji, ki določajo, da morajo kmetije zagotoviti ustrezen delež surovin iz lastne proizvodnje.

Število udeležencev za posamezno dnevno bivanje bo v razponu od 1 do 5 oseb, saj gre za manjše kmetije. Glede na izkušnje bomo naknadno določili končno optimalno število udeležencev.

Možnosti, ki jih ponujajo kmetije, so odvisne od njihove usmeritve, ali gre živinorejska, poljedelsko ali mešana kmetijo. Vse tri kmetije vključene v partnerstvo so mešane kmetije in izvajajo naslednje kmetijske dejavnosti:

- reja živali: konj, ovc, koz, prašičev, kokoši, rac;
- sadjarstvo: pridelava jabolk, hrušk, sliv, aronije, jagod, malin;
- zelenjadarstvo: pridelava krompirja, paradižnika, čebule, česna, paprike, korenčka, zelja, graha, fižola, solate ...;
- nabiranje zelišč: gojenih in divjih.

Vsebinsko bo nabor aktivnosti prilagojen dejanskim zmožnostim in interesom obiskovalcev, temeljil pa bo na naslednjih izhodiščih:

- tiste, ki se lahko na kmetiji izvajajo celo leto (npr. krmljenje živali, čiščenje hleva, pobiranje jajc),
- sezonske aktivnosti (npr. sejanje, presajanje, pobiranje pridelkov in semen, zalivanje in oskrba zelenjave, zelišč, rož in sadnega drevja, priprava ozimnice (vlaganje sadja, zelenjave, priprava marmelad ipd.), nabiranje gob) ter
- občasne aktivnosti (npr. vzdrževanje opreme, strojev, čiščenje okolice, priprava in spravilo drv za kurjavo, zalivanje povrtnin in rož).

Poleg vsake aktivnosti bo tudi navedeno predvideno trajanje in potrebni pripomočki.

Viri:

1. Handbook for Dutch Care Farmers, ki je v angleškem jeziku dostopna na tej povezavi: <https://www.socialfarmingacrossborders.org/images/custom/uploads/40/files/Dutch%20Handbook.pdf>
2. [Burger Matej \(2017\): Dnevno varstvo starih ljudi v Sloveniji, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo, magistrsko delo](#)
3. Liseč Andrej (2018): Kreativne rešitve v logistiki bivanja in oskrbe starejših oseb, Konferenčni zbornik, XII. Mednarodna konferenca logistika v kmetijstvu 2018 Strategija dolgožive družbe, UMAR, 2017
4. Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji (UL RS, št. 57/15)
5. Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji (UL RS, št. 36/18)

Spletni viri:

- <https://www.delo.si/novice/slovenija/kmetije-kot-mini-domovi-za-starejse.html>
- <https://maribor24.si/gospodarstvo/pilotni-projekt-socialno-varstvo-starejsih-tudi-na-kmetijah>
- <https://agrobiznis.finance.si/8938530/Kmetije-bodo-lahko-ponujale-tudi-%28celo%29dnevno-varstvo-starejsih>
- https://www.kgzs.si/uploads/dokumenti/strokovna_gradiva/uredba_o_dopolnilnih_dejavnostih_na_kmetiji.pdf
- <https://sobotainfo.com/novica/slovenija/so-kmetije-resitev-za-socialno-varstvo-starejsih/510610>
- <https://www.brinjevka.si/>
- <https://www.korenika.si/>
- <https://www.grunt-sop.si/>